

STORTINGET

Innst. 393 S

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
fra finanskomiteen

Dokument 8:209 S (2022–2023)

Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski, Ingrid Fiskaa, Freddy André Øvstegård og Audun Lysbakken om å oppdatere pengepolitikken

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen vurdere om nivået på, og/eller vektleggingen av, inflasjonsmålet i pengepolitikken bør endres, og melde tilbake til Stortinget i løpet av 2023.
2. Stortinget ber regjeringen gjøre omstilling til nullutslippssamfunnet til del av formålet til Norges Bank.
3. Stortinget ber regjeringen snarest tydeliggjøre overfor Norges Bank at hensynet til sysselsetting og produksjon er likestilt med hensynet til stabil pengeverdi i dagens formålsparagraf.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Lise Christoffersen, Frode Jacobsen, lederen Eigil Knutsen, Tellef

Inge Mørland, Mona Nilsen og Gaute Børstad Skjervø, fra Høyre, Mahmoud Farahmand, Irene Heng Lauvsnes, Heidi Nordby Lunde og Helge Orten, fra Senterpartiet, Kjerstin Wøyen Funderud, Geir Pollestad og Per Martin Sandtrøen, fra Fremskrittspartiet, Hans Andreas Limi og Roy Steffensen, fra Sosialistisk Venstreparti, Kari Elisabeth Kaski, fra Rødt, Marie Sneve Martinussen, fra Venstre, Sveinung Rotevatn, fra Miljøpartiet De Grønne, Lan Marie Nguyen Berg, og fra Kristelig Folkeparti, Kjell Ingolf Ropstad, viser til uttalelse fra finansministeren av 28. april 2023, som er vedlagt denne innstillingen.

Komiteen viser til forslaget og deler engasjementet for en balansert pengepolitikk og en rask grønn omstilling.

Komiteen deler statsrådets oppfatning om at pengepolitikken ikke kan «ta et hovedansvar for høy sysselsetting, men den kan bidra sammen med blant annet en velfungerende lønnsdannelse, gode rammevilkår for arbeidsmarkedet og en finanspolitikk som fremmer vekst og stabilitet».

Komiteen viser til at den økonomiske politikens ulike deler ikke kan bestemmes i et vakuum, men må utvikles i sammenheng med hverandre. Nedsettelsen i januar 2023 av et nytt utvalg ledet av professor Steinar Holden om «utfordringer for lønnsdannelsen og norsk økonomi i lys av nye utviklingstrekk» er svært relevant i den forbindelse. Mandatet peker på at «en forutsetning for at lønnsdannelsen skal virke godt» er blant annet «en felles forståelse av (...) hvordan lønnsdannelsen og den økonomiske politikken kan virke sammen for å nå målene om full sysselsetting og god konkurran-

seevne». Utvalget skal se på utfordringer for lønnsdannelsen og norsk økonomi i lys av nye utviklingstrekk, og er spesifikt bedt om å drøfte blant annet høy inflasjon og høyere rentenivå internasjonalt, og klimarelaterte omstillinger og konsekvenser for lønnsdannelsen og stabiliseringspolitikken. Utvalgsrapporten skal etter planen leveres i desember 2023.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne, peker på at inflasjonsstyringen er fleksibel, som innebærer at oppnåelse av inflasjonsmålet på 2 pst. må hensynta høy og stabil produksjon og sysselsetting. Det innebærer at rentesettingen ikke bør se ensidig på inflasjonsmålet, og at noe høyere inflasjon bør tåles over en kortere tidsperiode dersom dette er til fordel for stabil og høy produksjon og sysselsetting.

Flertallet viser til statsrådets svar, hvor disse avveiningene er særlig relevante når

«økonomien utsettes for store forstyrrelser på tilbudssiden. (...) I slike situasjoner vil Norges Bank måtte avveie de to hensynene mot hverandre og bruke lenger tid på å bringe inflasjonen tilbake til målet enn ellers.»

Flertallet peker i den anledning på at inflasjonsnivået anslås til å ligge over målet ut prognoseperioden med dagens rentebane.

Flertallet viser også til statsrådets svar, hvor det fremkommer at lav og stabil inflasjon kan bidra til omsittingen til et nullutslippssamfunn.

Flertallet mener avslutningsvis at endringer i pengepolitikken bør være godt utredet og gjennomarbeidet slik at de står seg over tid. Pengepolitikken ble sist grundig utredet i Meld. St. 8 (2017–2018) Ny forskrift for pengepolitikken, Meld. St. 7 (2018–2019) Om ny sentralbanklov og Prop. 97 L (2018–2019) Lov om Norges Bank og pengevesenet mv. (sentralbankloven). Den høyeste inflasjonen på tre tiår og internasjonal usikkerhet tilsier at man ikke gjennomfører endring på nåværende tidspunkt.

Flertallet vil på denne bakgrunn tilrå at forslaget ikke vedtas.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne viser videre til at da dagens sentralbanklov ble vedtatt, ble det tydeliggjort av daværende finansminister Siv Jensen, med henvisning til gjengitte merknad, at produksjons- og sysselsettingshensynet skulle være likestilt med hensynet til stabil pengeverdi. Lovteknisk skjedde dette ved at ordet «ellers» ble fjernet fra formålsparagrafens andre ledd. I Norges Banks pengepolitiske strategi uttales det derimot i strid med dette at «det overordnede målet for pengepolitikken er å opprettholde en stabil pengeverdi gjennom lav og stabil inflasjon».

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om nivået på, og/eller vektleggingen av, inflasjonsmålet i pengepolitikken bør endres, og melde tilbake til Stortinget i løpet av 2023.»

«Stortinget ber regjeringen snarest tydeliggjøre overfor Norges Bank at hensynet til sysselsetting og produksjon er likestilt med hensynet til stabil pengeverdi i dagens formålsparagraf.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at da inflasjonsmålet ble innført i 2001, stod norsk økonomi foran en periode med innfasing av betydelige oljeinntekter. Det var en viktig årsak til at inflasjonsmålet den gangen ble satt litt høyere enn i andre land.

Endringene i inflasjonsmålet fra 2,5 til 2 pst. i 2018 var begrunnet i at innfasingen av oljeinntekter i norsk økonomi var forventet avtakende og i stor grad bak oss. Dette treffer dårlig realitetene i dagens situasjon. Disse medlemmer viser til at innfasingen av olje- og gassinntekter i norsk økonomi på ingen måte ses å være et tilbakelagt stadium. Endringene i 2018 omfattet også «at inflasjonsstyringen skal være fremoverskuende og fleksibel, slik at den kan bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting samt til å motvirke oppbygging av finansielle ubalanser». Disse medlemmer mener dagens situasjon med rekordstore olje-/gassinntekter, høy inflasjon – i vesentlig grad importert, en tyngende økonomisk belastning for husholdninger og næringslivet samt bekymring for kommende sysselsetting og produksjon tilsier å be om regjeringens vurdering av inflasjonsmålet. Vurderingen bør også kunne omfatte spørsmålet om det skal aksepteres litt høyere inflasjon en periode for å holde aktiviteten i økonomien høy fremover og unngå en mulig høy arbeidsledighet samtidig som staten blir stadig rikere.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne viser til at sentralbankens mandat opp gjennom historien har vært endret i tråd med samfunnets økonomiske utfordringer. Ofte har det skjedd i etterkant av at nye utfordringer har dukket opp og synliggjort at de rådende dogmene og styringsnarrativene er passé. Disse medlemmer mener sentralbankens mandat og praksis verken gjenspeiler samfunnets økonomiske utfordringer i dag tilstrekkelig eller fungerer etter hensikten. Dagens pengepolitikk er utdatert og må oppdateres.

Disse medlemmer viser til at den norske kronen i løpet av 1800-tallet var knyttet til både en sølvstandard og en gullstandard. Etter andre verdenskrig var pengepolitikken i Norge knyttet til forskjellige fast-

kursregimer, frem til 1992. Fram til 1999 hadde Norges Bank så et mer fleksibelt valutakursmål, før man i praksis fikk et inflasjonsmål som ble formalisert i 2001. Siden da har den norske sentralbanken operert med virkemiddelavhengighet for å nå et inflasjonsmål. Målet ble i 2018 justert fra 2,5 pst. til 2 pst. Videre skal Norges Bank bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting, samt bidra til finansiell stabilitet.

Disse medlemmer viser til at i perioden med inflasjonsmålet har den årlige inflasjonen variert mellom 0,4 pst. og 3,8 pst. I hvilken grad den lave inflasjonen i perioden skyldes sentralbankens pengepolitikk eller andre forhold, som blant annet billig import, er uvisst. Rentesettingen virker tregt på inflasjonen, og gjennom flere kanaler.

Disse medlemmer viser til at prisveksten i 2022 ble betydelig høyere enn målet, og endte på 5,8 pst. Ifølge SSBs siste prognoser ligger den an til å bli 5,0 pst. i 2023. I møte med den høye prisveksten har Norges Bank satt opp styringsrenten fra nær null like etter pandemien til i skrivende stund 3,25 pst., med henvisning til inflasjonsmålet.

Prisveksten i Norge nå er imidlertid i all hovedsak importert, og i den grad høyere priser skyldes innenlandske forhold, er det på grunn av overveltning av de importerte prisene og energiprisene. Disse medlemmer viser til SSBs foreløpige nasjonalregnskap for 2022, som konkluderer slik:

«[P]risstigningen i 2022 kan føres tilbake til to forhold: Økte importpriser og økte energipriser, som veltes videre i kryssløpet slik at prisene på sluttanvendelsen øker markant. Den innenlandsk skapte prisveksten i skjermete næringer er av liten betydning.»

Det betyr i så fall at Norges Banks økning av styringsrenten ikke virker på inflasjonens årsaker, annet enn ved at den importere prisveksten begrenses gjennom et forsvar av kronkursen. Renteøkningene har derimot en virkning på den realøkonomiske aktiviteten og kan potensielt bidra til en unødvendig økning i arbeidsledigheten. I lys av dette synes disse medlemmer det er besynderlig at statsråden konkluderer med at «dagens mandat for pengepolitikken samsvarer godt med de virkemidlene Norges Bank har til rådighet».

Disse medlemmer viser videre til at det foreløpig ikke er noen indikasjoner på at prishoppet det siste året vil gi en vedvarende høyere inflasjonstakt enn den man har hatt de siste 20 årene. Det er heller ingen grunn til å tro at ikke frontfagsmodellen vil sørge for en rimelig avveining av lønnsvekst og konkurranseevne også fremover. Disse medlemmer mener derfor tiden er inne for at dagens pengepolitiske regime revurderes, og at formålet for sentralbanken revurderes. Både nivået på inflasjonsmålet og den relative vektleggingen av infla-

sjonsmålet opp mot andre relevante hensyn bør vurderes.

Disse medlemmer viser videre til den fornyede oppmerksomheten og debatten rundt den lave kronkursen de siste ukene. Pengepolitikken har en raskere og mer treffsikker effekt på kronkursen enn på inflasjonen. Dette er momenter som bør inngå i en fornyet vurdering av mandatet.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen nedsette et utvalg for å utrede et oppdatert mandat for pengepolitikken i lys av de økonomiske utfordringer vi står overfor nå og i årene som kommer. Inflasjonsmålet skal vurderes opp mot andre relevante hensyn, som sysselsetting, finansiell stabilitet, kronkurs og grønn omstilling.»

Disse medlemmer viser videre til at hele økonomien må omstilles i grønn retning. Da må dette også reflekteres i sentralbankens mandat. Fremtidens sentralbank vil uansett måtte ta grønne hensyn, både fordi den er en viktig samfunnsinstitusjon som bidrar til å fremme samfunnets mål, og fordi klimarisiko er i ferd med å bli en stor trussel for det finansielle systemet.

Disse medlemmer peker på at overgangen til fornybar energi også, som vi har opplevd det siste året, vil medføre raske svingninger i priser og påvirke inflasjonen i Norge vesentlig. Det vil måtte påvirke pengepolitikken.

Disse medlemmer viser til at Bank of England i 2021 eksplisitt gjorde omstilling til nullutslippssamfunnet til en del av sitt mandat. Selv om nesten to tredjedeler av verdens sentralbanker anerkjenner at klimaendringer faller innenfor deres domene, er det ifølge nettstedet Green Central Banking fortsatt bare 1 av 8 sentralbankmandater som eksplisitt omtaler bærekraft, mens 4 av 10 mandater kan tolkes til indirekte å ha det som del av formålet. Norges Banks mandat rommer imidlertid ikke miljøhensyn verken direkte eller indirekte. Mandatet bør derfor endres slik at miljøhensyn inkluderes, eksempelvis ved at omstilling til nullutslippssamfunnet nevnes eksplisitt.

På denne bakgrunn fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen gjøre omstilling til nullutslippssamfunnet til del av formålet til Norges Bank.»

Disse medlemmer deler statsrådets vurdering av at sentralbankmandatet ikke bør overbelastes med oppgaver. Det er imidlertid ikke en overbelastning å tildele en sentral økonomisk institusjon den sentrale økonomiske oppgaven i vår tid, det er nødvendig.

Disse medlemmer deler statsrådets vurdering av at pengepolitikken ikke skal ha et hovedansvar for stabil produksjon og sysselsetting. Det er finanspolitikken i bred forstand som har hovedansvaret for dette.

Disse medlemmer mener likevel at hensynet til produksjon og sysselsetting både er og skal være likestilt med hensynet til inflasjonen i dagens mandat. Diskusjoner om arbeidsdeling mellom Finansdepartementet og Norges Bank er en avsporing fra dette spørsmålet. Disse medlemmer viser til merknaden til Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt i Innst. 165 S (2018–2019):

«Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til Sentralbanklovutvalgets forslag til formålsparagraf for Norges Bank, hvor det i annet ledd foreslås at 'Banken skal ellers bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting'. En rekke av høringsinstansene, blant dem LO, andre fagforbund og NHO, mener hensynet til høy og stabil produksjon og sysselsetting bør sidestilles med oppgaven å opprettholde en stabil pengeverdi og fremme stabilitet i det finansielle systemet og sikkert betalingsystem.

Disse medlemmer er enige i dette og mener regjeringen må legge dette til grunn i lovproposisjonen.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen vurdere om nivået på, og/eller vektleggingen av, inflasjonsmålet i pengepolitikken bør endres, og melde tilbake til Stortinget i løpet av 2023.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen snarest tydeliggjøre overfor Norges Bank at hensynet til sysselsetting og produk-

sjon er likestilt med hensynet til stabil pengeverdi i dagens formålsparagraf.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen nedsette et utvalg for å utrede et oppdatert mandat for pengepolitikken i lys av de økonomiske utfordringer vi står overfor nå og i årene som kommer. Inflasjonsmålet skal vurderes opp mot andre relevante hensyn, som sysselsetting, finansiell stabilitet, kronekurs og grønn omstilling.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen gjøre omstilling til nullutslippssamfunnet til del av formålet til Norges Bank.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til dokumentet og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:209 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski, Ingrid Fiskaa, Freddy André Øvstegård og Audun Lysbakken om å oppdatere pengepolitikken – vedtas ikke.

Oslo, i finanskomiteen, den 23. mai 2023

Eigil Knutsen

leder

Gaute Børstad Skjervø

ordfører

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Finansministeren

Stortingets finanskomite
Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
23/2025 -

Dato
28.04.2023

Representantforslag 209 S (2022-2023) fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski, Ingrid Fiskaa, Freddy André Øvstegård og Audun Lysbakken om å oppdatere pengepolitikken – Dokument 8:209 S (2022-2023)

Jeg viser til brev fra Finanskomiteen 13. april 2023, der det bes om min vurdering av representantforslag 209 S (2022-2023) fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski, Ingrid Fiskaa, Freddy André Øvstegård og Audun Lysbakken om å oppdatere pengepolitikken.

Representantforslaget går ut på at regjeringen skal

1. vurdere om nivået på, og/eller vektleggingen av, inflasjonsmålet i pengepolitikken bør endres, og melde tilbake til Stortinget i løpet av 2023.
2. gjøre omstilling til nullutslippssamfunnet til del av formålet til Norges Bank.
3. snarest tydeliggjøre overfor Norges Bank at hensynet til sysselsetting og produksjon er likestilt med hensynet til stabil pengeverdi i dagens formålsparagraf.

Regjeringens utgangspunkt er at de ulike målene i den økonomiske politikken i så stor grad som mulig bør tilordnes de virkemidlene som er best egnet til å nå dem. At virkemidlene er i stand til å oppfylle målene, gir det beste utgangspunktet for høy måloppnåelse. Det vil også bidra til en bedre ansvarsfordeling og til å unngå uklarhet om målene.

Pengepolitikken er det mest effektive virkemiddelet for å oppnå stabil pengeverdi. Mandatet for pengepolitikken er fastsatt i «Bestemmelse om pengepolitikken». I Meld. St. 8 (2017-2018) sies blant annet følgende om formålsparagrafen (§ 1) i bestemmelsen for pengepolitikken (side 27):

«Lav og stabil inflasjon er det beste bidraget pengepolitikken kan gi for å fremme høy velferd og økonomisk vekst over tid. Andre deler av den økonomiske politikken kan ikke alene bidra til å opprettholde pengenes verdi dersom ikke pengepolitikken

understøtter et slikt mål. Pengepolitikken må derfor ha et særansvar for å nå dette målet.»

Sentralbankloven (§ 1-2) slår fast at formålet for sentralbankvirksomheten er å opprettholde en stabil pengeverdi og fremme stabilitet i det finansielle systemet og et effektivt og sikkert betalingssystem. Videre skal sentralbanken bidra til høy og stabil sysselsetting.

I merknadene til lovbestemmelsene i Prop. 97 L (2018-2019) (s. 142) skrev departementet om formålsbestemmelsen:

«Første ledd gir uttrykk for de overordnede målene. Å opprettholde et fungerende pengevesen med en stabil pengeverdi er et av formålene, og gjeldende pengepolitiske forskrift er en operasjonalisering av dette formålet. (..) Av annet ledd fremgår det at sentralbanken skal «bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting». Målene i første ledd er av vesentlig betydning for produksjon og sysselsetting og disse størrelsene påvirkes av bankens virkemiddelbruk. Pengepolitikken har også en viktig rolle i konjunkturstyringen. Ordet «høy» innebærer en tydelig markering av hensynet til produksjon og sysselsetting. I uttrykket «bidra» ligger det at Norges Bank ikke kan ha et hovedansvar for å skape en høy produksjon og sysselsetting, men at dette hensynet skal inngå i de avveinger banken foretar.»

I bestemmelsen om pengepolitikken er formålet presisert ved at det operative målet for pengepolitikken skal være en årsvekst i konsumprisene som over tid er nær 2 prosent. At inflasjonsstyringen er fleksibel, betyr at sentralbanken skal avveie hensynet til å nå inflasjonsmålet opp mot de andre hensynene. Når inflasjonsforventningene er godt forankret, kan pengepolitikken bruke tid på å komme tilbake til inflasjonsmålet dersom det er oppstått en målkonflikt mellom hensynet til å bringe inflasjonen tilbake på målet og andre hensyn pengepolitikken etter bestemmelsen skal ivareta.

Mandatet for pengepolitikken ble modernisert i 2018, med grunnlag i NOU 2017:13 *Ny sentralbanklov* og høringsrunden som fulgte. Endringen fra den tidligere forskriften innebar at inflasjonsmålet ble endret fra 2,5 pst. til 2 pst., at hensynet til produksjon og sysselsetting fikk en mer fremtredende rolle enn tidligere, og at hensynet til å motvirke oppbygging av finansielle ubalanser ble tatt inn. I all hovedsak var dette en modernisering av forskriften for å bringe den i samsvar med den praksis som hadde utviklet seg i Norges Bank og som departementet var enig i.

I Meld. St. 8 (2017-2018) *Ny forskrift om pengepolitikken* drøftes hensynet til høy og stabil produksjon og sysselsetting nærmere. Her sies det (side 30-31) bl.a.:

«Den nye forskriften fastlegger at inflasjonsstyringen skal være fremoverskuende og fleksibel, slik at pengepolitikken kan bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting, samt til å motvirke oppbygging av finansielle ubalanser. Formuleringen «bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting» erstatter formuleringen i den tidligere forskriften om å «bidra til å stabilisere utviklingen i produksjon og sysselsetting».

Ordet «høy» er nytt og samsvarer med tilsvarende formulering i sentralbanklovutvalgets utkast til formålsbestemmelse for Norges Bank, se avsnitt 4.1. Den nye formuleringen ligner også på tilsvarende mål for den amerikanske sentralbanken («...promote

effectively the goals of maximum employment...»). I forbindelse med høringen om sentralbanklovutvalgets innstilling hadde ingen av høringsinstansene motforestillinger mot at ordet «høy» var kommet til. Pengepolitikken kan selvsagt ikke ta et hovedansvar for høy sysselsetting, men den kan bidra sammen med blant annet en velfungerende lønnsdannelse, gode rammevilkår for arbeidsmarkedet og en finanspolitikk som fremmer vekst og stabilitet. Formuleringen bygger også bro til de overordnede velferdsmålene for den økonomiske politikken. Pengepolitikken vil i denne sammenheng særlig være å bidra til at arbeidsledigheten ikke biter seg fast på unødig høye nivåer, ved siden av å bidra til stabilitet i produksjon og sysselsetting.

Enkelte av høringsinstansene til sentralbanklovutvalgets utredning uttrykte et ønske om et dualt mål for pengepolitikken, der stabilitet i pengenes verdi og hensynet til høy og stabil sysselsetting blir likestilte, slik som for den amerikanske sentralbanken. Formuleringen i § 3 i den nye forskriften understreker det særansvaret pengepolitikken alltid må ha for å opprettholde pengenes verdi gjennom en lav og stabil inflasjon, samtidig som at den åpner for stor grad av fleksibilitet til å ta andre hensyn. I prinsippet kan pengepolitikken styres etter noe som i praksis kan se ut som en sidestilling av hensynet til inflasjonen og hensynet til realøkonomien, så lenge inflasjonsforventningene er godt forankret på målet. Hvis tilliten til inflasjonsmålet glipper, undermineres pengepolitikken evne til å bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting.

Pengepolitikken har bidratt til en stabil utvikling i norsk økonomi i tiden med inflasjonsstyring, se gjennomgangen i avsnitt 2.1. Rommet for fleksibilitet og skjønnsutøvelse har vært tilstrekkelig til at pengepolitikken har kunnet dempe utslagene av forstyrrelsene som har inntruffet. Disse gode egenskapene videreføres i den nye forskriften.»

Endringene har fungert godt. Mandatet gir et godt grunnlag for at Norges Bank kan føre en pengepolitikk som er i tråd med de overordnede målene for den økonomiske politikken. Mandatet gir også Norges Bank mulighet til å avveie hensynet til inflasjonen mot hensynet til høy produksjon og sysselsetting, uavhengig av hva som er årsakene til prisveksten. Kronekursen vil normalt være en viktig kanal for pengepolitikken til å påvirke inflasjon, produksjon og sysselsetting. I det siste har banken måttet øke renten for at prisveksten skulle bringes tilbake mot målet, blant annet fordi kronen har fortsatt å svekke seg. Svekket krone er en kilde til ny prisvekst. Å sikte mot lav og stabil inflasjon, på samme måte som våre viktigste handelspartnere, gir det beste grunnlaget for en stabil kronekurs over tid, som igjen kan bidra til forutsigbarhet for norsk næringsliv.

Avveingene mellom hensynet til å nå inflasjonsmålet og hensynet til høy produksjon og sysselsetting er særlig relevant når økonomien utsettes for store forstyrrelser på tilbudssiden. Da kan høy prisstigning opptre samtidig med en svak utvikling i realøkonomien, eller produksjon og sysselsetting kan vokse raskt mens prisveksten holder seg lav. I slike situasjoner vil Norges Bank måtte avveie de to hensynene mot hverandre og bruke lenger tid på å bringe inflasjonen tilbake til målet enn ellers.

Som omtalt i den nylig fremlagte Finansmarkedsmeldingen 2023, er det departementets vurdering at avveingene mellom hensynet til å få inflasjonen ned mot målet og hensynet til høy og stabil sysselsetting er gjort på en god måte gjennom 2022,

og avveingene er også kommunisert tydelig, slik som i Pengepolitisk Rapport 2/2022:

«Pengepolitikkenes hovedoppgave er å stabilisere prisveksten rundt inflasjonsmålet på 2 prosent. Hvor raskt vi sikter mot å bringe inflasjonen tilbake til målet etter et avvik, skal avveies mot hensynet til å bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting og til å motvirke oppbygging av finansielle ubalanser. Rentebanen i denne rapporten indikerer at styringsrenten økes til rundt 3 prosent frem mot sommeren neste år. Høyere renter demper presset i økonomien og bremser prisveksten. At prognosen for inflasjonen er over målet ut prognosehorisonten, samtidig som anslaget for produksjonsgapet er positivt, kunne isolert sett tilsa en noe høyere rentebane.»

Med den økonomiske utviklingen vi har hatt i Norge og de avveingene Norges Bank har lagt frem i sine rapporter, er det vanskelig å se at banken i gjennomføringen av pengepolitikken legger for liten vekt på hensynet til høy og stabil produksjon og sysselsetting. Skulle inflasjonen bite seg fast på et høyt nivå, vil det i seg selv kunne undergrave høy og stabil produksjon og sysselsetting.

Også finanspolitikken har et ansvar for å bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting, dels gjennom stabiliseringspolitikken og dels gjennom å legge til rette for en effektiv økonomi gjennom et godt skattesystem og gode velferdsordninger og sosiale ordninger.

God forståelse av hvordan klimaendringene og overgangen til et lavutslippssamfunn påvirker økonomien og det finansielle systemet, er et premiss for at sentralbankene skal kunne gjennomføre pengepolitikken og fremme finansiell stabilitet på en god måte. Norges Bank skriver i sin strategi at banken blir bedre i stand til å nå målene om prisstabilitet, høy og stabil sysselsetting og finansiell stabilitet ved å øke sin forståelse av effektene av klimaendringer og energiomstilling.

Pengepolitikken er likevel ikke et effektivt klimapolitisk virkemiddel, og eventuelle klimapolitiske mål som tilleggshensyn i det pengepolitiske mandatet ville svekket pengepolitikkenes primære rolle. I Meld. St 7 (2018 – 2019) drøftes sentralbankens formål:

«Departementet legger vekt på at formålsparagrafen må uttrykke mål som favner hele sentralbankvirksomheten. Utgangspunktet for å delegere myndighet til en sentralbank er at det bidrar til å oppnå de overordnede målene for den økonomiske politikken, som høy økonomisk velferd og høy produksjon og sysselsetting. Departementet mener samtidig at et lovfestet formål for sentralbanken i hovedsak bør avgrenses til de områdene der sentralbanken, ut fra de virkemidlene den rår over, er best egnet til å oppfylle økonomiske mål. Da kan myndighetene klarere plassere ansvaret for måloppnåelsen hos sentralbanken. Formålsparagrafen bør derfor ikke være tvetydig, og loven bør gi hjemmel til å fastsette mer konkrete mål for den operative virksomheten.»

Innenfor den økonomiske politikken er finanspolitikken er bedre egnet enn pengepolitikken til å nå klimapolitiske mål gjennom skatter og avgifter, subsidier og bevilgninger til ulike formål. Mer direkte reguleringer og krav spiller også en viktig rolle i klimapolitikken. Samtidig kan pengepolitikken, gjennom å sikre lav og stabil inflasjon, bidra til omstillingen til et nullutslippssamfunn. Sentralbanksjef Ida Wolden Bache sa følgende om dette i sin årstale:

«Det beste bidraget pengepolitikken kan gi til klimaomstillingen, er å sikre lav og stabil inflasjon. Omstillingen krever investeringer – mange med en usikker inntjening som ligger langt frem i tid. Lav og stabil inflasjon gjør det tryggere å foreta disse investeringene. Når prisveksten er lav, er det dessuten lettere å skille prisendringer på enkelte varer fra den generelle prisveksten. Signalet fra for eksempel økte karbonavgifter, blir lettere å fange opp. Det trekker omstillingen i riktig retning.»

Departementet vil advare mot å gjøre endringer i et mandat som fungerer godt, eller endringer som overbelaster pengepolitikken og undergraver en tydelig ansvarsdeling i den økonomiske politikken. En bør unngå å tillegge pengepolitikken for mange oppgaver, og særlig gjelder dette oppgaver hvor andre virkemidler er vesentlig bedre egnet enn pengepolitikken. Det skaper uklarhet om målene og undergraver det ansvaret Norges Bank har som pengepolitisk myndighet. Dagens mandat for pengepolitikken samsvarer godt med de virkemidlene Norges Bank har til rådighet.

Med hilsen

Trygve Slagsvold Vedum

